

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT**

KURIKULUM NASTAVNOG PREDMETA SOCIOLOGIJA

ZA ŠKOLE SREDNJEG STRUČNOG OBRAZOVANJA I OBUKE

Zenica, juni 2023.

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT**

KURIKULUM NASTAVNOG PREDMETA

SOCIOLOGIJA

ZA ŠKOLE SREDNJEG STRUČNOG OBRAZOVANJA I OBUKE

Zenica, juni 2023.

**Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija za škole
srednjeg stručnog obrazovanja i obuke**

Izdavač: Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu
i sport Zeničko-dobojskog kantona

Za izdavača: Draženka Subašić, ministrica

Voditeljica Stručnog tima:
Aida Salkić, direktorica Pedagoškog zavoda Zenica

Grupa za izradu predmetnog kurikulumuma:
dr. sc. Amer Ćaro, voditelj
dr.sc. Selvedin Delić, koordinator
Dženita Uzunalić, prof., član

Tehnička priprema i uređenje:
Pedagoški zavod Zenica

SADRŽAJ

A/ OPIS PREDMETA	4
B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA	6
C/ OBLASNA STRUKTURA PREDMETNOG KURIKULUMA	7
D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI	9
ZANIMANJA IV STEPENA	9
4. razred	9
E/ UČENJE I PODUČAVANJE	14
F/ VREDNOVANJE U PREDMETNOM KURIKULUMU	16
G/ PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA	18

A/ OPIS PREDMETA

Čovjek se rađa i živi u društvu. Čovjek uči da živi u društvu. Društvena sredina oblikuje njegovo ponašanje, gledišta, vrijednosti, jezik, kulturu, običaje, tradiciju, navike, jednom riječju sve ono što čini sadržaj njegovog života. Učenje i podučavanje nastavnog predmeta Sociologija potiče usvajanje znanja, vještina i sposobnosti koje omogućavaju učeniku¹ da razumije društvo kako globalno tako i parcijalno savremeno društvo, ali i promjene koje su se desile u prošlosti, te glavne pravce razvoja u budućnosti.

Izučavajući nastavni predmet Sociologija učenik će razviti kritičku svijest o socijalnim, političkim i ekonomskim procesima te njihovim posljedicama. Također će učiti kako uvažavati individualne socijalne i kulturne raznolikosti.

Svrha izučavanja sociologije je učenje o ljudima, odnosima među njima, odnosu ljudi prema svijetu koji ih okružuje i kulturnom razvoju kako bi omogućili učenikov odgovoran odnos prema samome sebi, prema drugima i prema svemu što ga okružuje. Stečena znanja, sposobnosti i vrijednosti pomažu oblikovanju vlastitoga identiteta, razumijevanju i prihvaćanju kulturnih, religijskih, nacionalnih, rasnih, socijalnih, spolnih, rodnih i drugih različitosti, te za aktivno i odgovorno učešće u društvenom životu. Razvijajući sociološku imaginaciju učenici formiraju širi pogled na svijet ujedno razvijajući i svoju maštu, oslobađaju se neposrednih uticaja okoline, a što doprinosi razvoju sposobnosti da sagledaju stvari u širem kontekstu.

Takvo razumijevanje učenicima omogućava shvatanje kako su svakodnevni događaji uvijek dio mnogo širih fenomena te da će ta shvatanja moći primijeniti u svom sopstvenom životu.

Nastavni predmet Sociologija doprinosi razumijevanju promjena u društvu i društvenoj strukturi, oblikovanju utemeljenih stavova i razvoj kritičkog razmišljanja, logičkog zaključivanja, analiziranja i vrednovanja aktuelnih događaja u svojoj neposrednoj okolini, ali i globalno, kako bi prepoznao mogućnosti ličnog doprinosa očuvanju kulturne tradicije i naslijeđa te vrijednosnih sistema koji su dio ljudskog života.

Nastavni predmet Sociologija je usko povezan sa svim predmetima društveno-humanističkog područja koji su usmjereni ka odgoju i obrazovanju čovjeka kao društvenog bića spremnog na permanentno učenje. Na taj način omogućavaju učenicima da steknu socijalne, građanske i poduzetničke kompetencije, razviju kulturnu svijest i kulturno izražavanje, te spremnost na samoinicijativno rješavanje izazova.

¹ U ovom predmetnom kurikulumu pojam učenik i nastavnik odnosi se dosljedno na muški i ženski rod.

Pri učenju i podučavanju nastavnik bira raznovrsne metode i postupke, koristi savremena nastavna pomagala u organizaciji nastavnog procesa. Podučavanje se ostvaruje putem saradnje u kojoj je svaki učenik uključen u proces učenja i podučavanja. Naglašava se potreba osposobljavanja učenika da sami "ucrtaju" tragove svoje aktivnosti kroz različite oblike nastavnog rada.

Nastavni predmet Sociologija pripada društveno-humanističkom području i obavezan je općeobrazovni nastavni predmet koji se izučava tokom sticanja kvalifikacija za pojedina zanimanja/zvanja u školama srednjeg stručnog obrazovanja i obuke.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

1. Spoznati i razumjeti sociološke pojmove, prepoznati ih u prošlim i sadašnjim društvenim okruženjima te shvatiti potrebe socioloških naučnih istraživanja i njihovu korist za razumijevanje savremenog društva.
2. Razumjeti svijet u kome živimo na način da se razumiju procesi koji su doveli do nastanka svijeta današnjice, te pretpostaviti u kojem pravcu će se odvijati promjene u budućnosti.
3. Analizirati individualne i kolektivne uticaje na društvene okolnosti te shvatiti korist objektivnog sagledavanja neposrednog uticaja najužih društvenih okolnosti sa mogućnošću posmatranja istih u širem društvenom kontekstu.
4. Razvijati sposobnost kritičkoga korištenja različitih izvora informacija te sposobnosti tumačenja društvenih pojava i procesa na lokalnom, regionalnom, državnom i svjetskom nivou, te usvajati znanja, sposobnosti, vještine i vrijednosti koje omogućavaju aktivno i odgovorno učestvovanje u društvenom životu.
5. Razvijati ličnost koja će preuzeti ulogu i odgovornosti u ličnom, porodičnom i javnom djelovanju te razumjeti i primijeniti temeljne egzistencijalne i etičke poglede na društvenu stvarnost sposobnu da razumije i prihvati različitost kao vrijednost multikulturalnog društva u Bosni i Hercegovini, ali i globalno, te razvijati sposobnost opiranja negativnim društvenim pojavama.

C/ OBLASNA STRUKTURA PREDMETNOG KURIKULUMA

A/ Sociologija u teoriji i praksi

Ova oblast obuhvata osnovna sociološka znanja, teorije i sociološka istraživanja koja su ključna za razumijevanje ljudskog društva. Ciljevi ove oblasti su: razvijati kod učenika naučni pristup posmatranja društva i sposobnost samostalnog istraživanja, te vještinu prezentiranja rezultata istraživanja. Razumijevajući sociološka istraživanja učenici postavljaju pitanja i putem sistematskog istraživanja na njih daju odgovore. Ova pitanja mogu biti činjenična, komparativna, razvojna ili teorijska. Pitanja su prije svega usmjerena na traženje dokaza, otkrivanje zakonitosti pojava, opreznost u generalizacijama, otvorenost prema preispitivanju dokaza, ali i na kritičko promišljanje raznih naučnih socioloških i pseudonaučnih teorija, špekulacija te etičkih pitanja u istraživanju. Tako se postavlja temelj kritičkog mišljenja kao jedne od najvažnijih vještina koje će učenici primjenjivati u različitim područjima svakodnevnoga života. Razumijevanje naučno-istraživačkog pristupa, njegov doseg i ograničenja olakšavaju tumačenje i primjenu sadržaja ostalih oblasti.

B/ Pojedinac i društvo u vremenu i prostoru

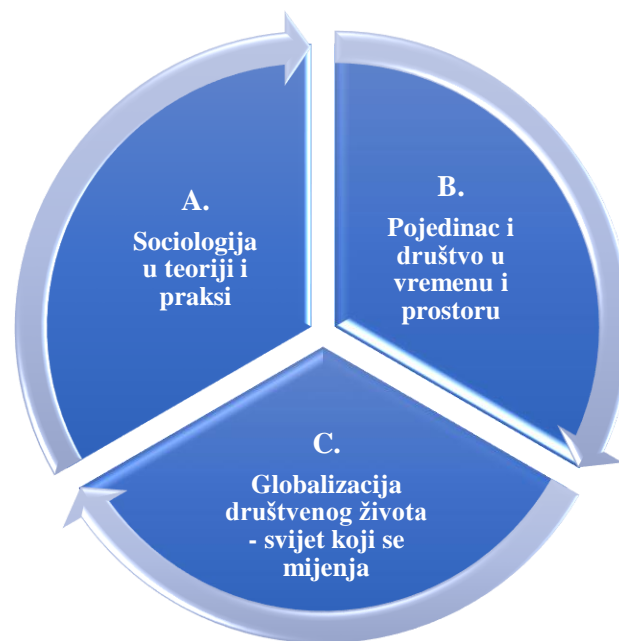
Analiziranje vlastitog etničkog i kulturnog identitet u odnosu prema kulturnim identitetima drugih u vlastitoj državi, Evropi i svijetu, dovodi do razumijevanja i prihvatanja različitosti društvenog svijeta. Procjenjivanjem kako porodica, religija, spol, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost, društveno-ekonomski status i drugi identiteti djeluju, učenik shvata kako ostali zajednički identiteti i kulturni uticaji doprinose razvoju pojedinca. Boljim razumijevanjem različitosti i vlastitog "ja" otkrivamo bogatstvo u kojem živimo.

Učenik uspoređuje aspekte društva: ekonomske, kulturne, religijske, političke kao i svakodnevni život kroz različite kontekste u vremenu i historijskom razdoblju, te objašnjava uticaj pojedinaca, ideja i događaja na razvoj društva u prošlosti i sadašnjosti. Objašnjavajući povezanost ključnih događaja i procjenjujući trajanje ideja u vremenu učenik razlikuje uzroke i posljedice, te međuovisnost pojava i procesa, kontinuiteta i promjena u razvoju društva. Učenik tumači prava na ljudsko dostojanstvo, slobodu i jednakost, prepoznaje univerzalnost ljudskih prava te razvija vrijednosti koje su potrebne u savremenom društvu: tolerancija, solidarnost i odgovornost, važnost učenja, razvijanje komunikacijskih vještina, kritičko promišljanje te njegovanje demokratskih vrijednosti.

C/ Globalizacija društvenog života - svijet koji se mijenja

Globalizacija danas utiče na život ljudi u svim zemljama unoseći promjene ne samo u globalne sisteme nego i u svakodnevni život. Zajedno je proizvode politički, ekonomski i socijalni faktori, a pospješuje napredak informacijske i komunikacijske tehnologije koja intenzivira brzinu i obim interakcija među ljudima širom svijeta. Objašnjavajući globalizaciju društvenog života u jeziku, umjetnosti, vjerovanjima i drugim elementima kulture i društvenih

pojavama, te povezanost lokalnog i globalnog, tradicionalnog i modernog-postmodernog, većinskog i manjinskog, duhovnog s materijalnim, etničkim i multikulturalnim, učenik utvrđuje kako pojedinci, skupine, narodi i nacije utiču na globalne odnose, događaje i klimatske promjene. Naglašava se uloga i uticaj globalizacije i medija na kreiranje vlastitog identiteta i svijesti o kulturnoj pripadnosti. Procjenjuju se pozitivne i negativne strane globalizacije na lokalnom i globalnom nivou. Kritički se prosuđuje globalizacija i njen uticaj na promjene u vlastitom okruženju i u Bosni i Hercegovini. Prepoznaju se i kritički promišlja o uticaju savremenih globalizacijskih procesa, medija i informacijsko-komunikacijske tehnologije na svakodnevni život.

Shema 1: Oblasna struktura predmetnog kurikuluma Sociologija

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI**ZANIMANJA IV STEPENA****4. razred /60 nastavnih sati godišnje/**

Oblast: A/ Sociologija u teoriji i praksi	
Ishod učenja	Razrada ishoda
A.III.1. Razumije i koristi osnovne sociološke pojmove i pravce razvoja sociologije i sociološke teorije.	<ul style="list-style-type: none"> • Razumije osnovne sociološke pojmove i metode i koristi ih pri razumijevanju i objašnjavanju društvenih pojava. • Povezuje znanja iz sociologije sa drugim naukama i disciplinama. • Analizira teorijsko mišljenje u sociologiji i sociološke teorije te vrši komparaciju sa novijim teorijskim pristupima.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.1.3
Ključni sadržaji	
Sociologija kao nauka. Predmet sociologije. Sociologija i druge nauke. Razvoj posebnih sociologija. Historijski razvoj teorija o društvu. Antička filozofska misao. Srednjovjekovna kršćanska i islamska misao o društvu. Novovjekovna misao. Osnivači sociologije i njihove ideje (Saint Simon, Herbert Spenser...). Savremene teorijske perspektive u sociologiji (pozitivizam, funkcionalizam, teorija sukoba, interakcionalizam). Pojmovno određenje sociologije i odnos prema drugim naukama i disciplinama.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Za ostvarivanje ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, demonstracija, ilustracija, simulacija, heuristička nastava...). Jedan od načina realiziranja ovog ishoda je mogućnost da se napravi skeč u kome će tri učenika razgovarati o tome šta je cilj nauke u društvu, ali tako što će igrati uloge Marksa, Dirckema i Vebera. Pokušati nacrtati slike društva onako kako ga opisuju Dirkem i Veber. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza. Potrebno je imati interdisciplinarni pristup povezivanja sadržaja.	
A.III.2. Organizira i izvodi jednostavna sociološka istraživanja.	<ul style="list-style-type: none"> • Organizira i provodi jednostavnija sociološka istraživanja u okviru škole koristeći metodologiju koja se koristi u sociološkim istraživanjima. • Prikuplja, analizira i interpretira podatke na zadati sociološki problem.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.1.3
Ključni sadržaji	
Istraživanje društvenih pojava. Metode i tehnike istraživanja u sociologiji. Problemi istraživanja u sociologiji. Metode istraživanja. Historijska metoda. Komparativna ili usporedna metoda. Dijalektička metoda. Tehnike istraživanja (Posmatranje, anketa, intervju, upitnik, eksperiment, analiza sadržaja). Izvedbeni projekt.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, demonstracija, ilustracija, simulacija, heuristička nastava...). U ostvarivanju ovog ishoda učenici mogu pogledati njemački film "Das Experiment" režisera Olivera Hiršbigela iz 2001.godine i analizirati probleme sa kojima se suočava eksperimentisanje u društvu. Također, učenici mogu sastaviti upitnik i ispitati koje probleme i teme najviše interesuju učenike u razredu. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza. Potrebno je imati interdisciplinarni pristup povezivanja sadržaja.	

Oblast: B/ Pojedinaac i društvo u vremenu i prostoru	
Ishod učenja	Razrada ishoda
B.III.1. Analizira etnički i kulturni identitet u odnosu prema identitetima u državi, Evropi i svijetu.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira društva i kulture u različitim dijelovima svijeta i razlikuje vlastiti identitet od ostalih identiteta. • Kritički se osvrće na vlastitu kulturu i druge kulture stavljajući ih u društveni kontekst. • Objašnjava važnost uvažavanja kultura unutar i između grupa s naglaskom na multikulturalno društvo u Bosni i Hercegovini. • Argumentovano diskutuje o identitetima koji se stiču i onima koji se mogu birati, te obrazlaže višestrukost identiteta pojedinca.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-1.1.1
Ključni sadržaji	
Kultura i društvo. Pojam kulture. Vrste kulture. Vrijednosti, norme, jezik, simboli. Raznovrsnost ljudske kulture. Etnocentrizam. Kontrakultura. Subkulture. Masovna kultura. Elitna kultura. Socijalizacija i interakcija. Faktori socijalizacije*. Socijalni identitet*. Narod. Nacija. Etnički odnosi. Manjinske grupe. Prevazilaženje etničkih razlika i sukoba. Migracijska kretanja*. Globalne migracije*. Izbjeglice, azilanti, ekonomski migranti. Etnička diskriminacija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, plakat, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, demonstracija, ilustracija, simulacija, heuristička nastava...). Učenici mogu napraviti listu od pet karakteristika ljudske prirode i uporediti sa ostalim učenicima u razredu te napraviti zajedničku listu onih osobina koje učenici dijele ili najčešće spominju. Istražiti koje etničke grupe žive u mjestima odakle učenici dolaze i po čemu se međusobno razlikuju. Moguće je napisati esej na temu "Budućnost nacionalizma". Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza. NAPOMENA: *Sadržaj namijenjen samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.	
B III.2. Procjenjuje kako porodica, religija, spol, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost, društveno-ekonomski status i ostali grupni identiteti i kulturni uticaji doprinose razvoju pojedinca.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira životna pitanja koja utiču na pojedince i grupe kao što su religijski obredi, praznici različitih kultura te ponašanja uvjetovana društveno-ekonomskim statusom. • Objašnjava iskustva osoba iz drugačijih kulturnih, religijskih, etničkih, nacionalnih, društveno-ekonomskih i ostalih grupnih perspektiva i okvira. • Daje kritički osvrt o uticaju društva i kulture na razvoj identiteta pojedinca.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-1.1.2
Ključni sadržaji	
Socijalizacija i interakcija*. Etape u procesu socijalizacije*. Primarna socijalizacija*. Sekundarna socijalizacija*. Adolescentnost ili mladalačko doba. Socijalna kontrola. Porodica i njene funkcije. Brak-osnova porodice. Planiranje potomstva. Religija. Religijske organizacije. Društvene funkcije religije. Sekularizacija. Narod, nacija etnička skupina. Rad. Vlasništvo. Organizacija rada i tehnološki napredak. Plaćeni i neplaćeni rad. Društvene uloge i statusi. Diferencijacija i stratifikacija. Siromaštvo. Društvene organizacije i institucije. Obrazovanje, životne šanse.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, plakat, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, demonstracije, ilustracije, simulacije, heurističku nastavu...). U ostvarivanju ovoga ishoda moguće je napraviti listu učeničkih osnovnih crta ličnog i društvenog identiteta i pravca u kome žele da se oni dalje razvijaju. Učenici mogu upisati neko kič-umjetničko djelo. Učenici mogu ponovo pročitati Šekspirovo djelo Romeo i Julija i navesti zbog čega su	

glavni likovi važni za razumijevanje promjena u načinu izbora bračnog partnera. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza.
NAPOMENA: * Sadržaj namijenjen samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.

<p>B.III.3. Objašnjava povezanost pojedinaca, ideja, ključnih događaja i razlikuje uzroke i posljedice te međuzavisnost pojava, procesa i promjena u razvoju društva.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava vrijednost pojedinaca, ideja i događaja u oblikovanju društva. • Razumije povezanost ključnih događaja i procesa na globalnom nivou. • Istražuje društvene odnose i ljudsku djelatnost u prošlosti, sadašnjosti i uticajem na budućnost s naglaskom na razvoj društva. • Analizira odnos uzroka i posljedica određenog događaja sa akcentom na višestruke uzroke. • Raspravlja o društvenim i ekonomskim učincima promjena i kriza koje su prouzrokovali određeni događaji, pojedinci i pojave.
--	--

Poveznice sa ZJNPP **DHP-2.1.1 DHP-2.2.2**

Ključni sadržaji

Historijski razvoj teorija o društvu. Tipovi društva. Klasna i besklasna društva. Tradicionalna i moderna društva. Industrijska i postindustrijska društva. Ideologija. Liberalizam. Socijalizam. Nacionalizam. Uticaj industrije na promjene i razvoj društva. Društvene funkcije religije. Društvene organizacije (crkve, sekte, denominacije). Sekularizacija. Tehnološki napredak. Sindikat i njegova uloga u industrijskim sukobima. Rat i institucije mira. Pacifisti. Ljudska prava i slobode. Interesne skupine (promotivne i protektivne). Feministički pokreti*. Obrazovanje. Društveni položaj obrazovanja. Grad kao sociološki fenomen*. Urbanizacija i suburbanizacija.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti, moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, metodu demonstracije, ilustracije, simulacije, heurističku nastavu...). U ostvarivanju ovoga ishoda moguće je da učenici pogledaju film pod nazivom: "Les Visiteurs" režisera Žan Mari Poarea iz 1993.godine i proanaliziraju razlike koje su nastale između društva 1193. godine i 1993.godine. Također učenici mogu uporediti dvije ideologije i odrediti njihove razlike. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza.

NAPOMENA: * Sadržaj namijenjen samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.

<p>B.III.4. Utvrđuje važnost društveno prihvatljivih normi ponašanja za razvoj civilizacije.*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava i potkrepljuje dokazima važnost poštivanja društveno prihvatljivih normi ponašanja za osiguranje društvene jednakosti i razvoj društva. • Analizira i opisuje karakteristike općevažećih društvenih pravila, navodi posljedice loših društvenih pravila i predlaže promjene. • Zagovara važnost društvene odgovornosti i posvećenosti unapređenju odnosa u bosanskohercegovačkom društvu.*
--	---

Poveznice sa ZJNPP **PNP-4.2.1**

Ključni sadržaji

Socijalizacija i individualna sloboda*. Primarna i sekundarna socijalizacija*. Resocijalizacija i društvene uloge. Društvo-društveno. Opređeljenje i formulacija ponašanja*. Formulacija društvenog nadzora*. Društvene institucije i nadzor. Mediji i maloljetnička delikvencija. Sukob između kolektivnog i ličnog identiteta. Omladinski aktivizam.*

Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti, moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, demonstracije, ilustracije, simulacije, heurističku nastavu...). U ostvarivanju ovoga ishoda moguće je organizirati diskusiju na temu: "Najveći problemi vašeg mjesta stanovanja" i kojim pravilima ih riješiti ili temu: "Utjecaj novca na društveno ponašanje ljudi" - navesti što više primjera. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza.</p> <p>NAPOMENA: * Sadržaj/ishod i razrada ishoda učenja namijenjena je samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.</p>	
<p>B.III.5. Uočava i analizira prepreke punom ostvarenju demokratskih vrijednosti u savremenom društvu.*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Određuje demokratiju kao politički sistem, navodi njegova glavna obilježja i objašnjava funkcionisanje demokratskih institucija. • Dovodi u vezu zaštitu prava, pravdu i pravdenost u društvu s funkcionisanjem demokratskih institucija i razvijenošću demokratske građanske kulture.*
Poveznice sa ZJNPP	DHP-2.1.3
Ključni sadržaji	
<p>Demokratija, osnovni smisao i značenje*. Demokratska prava i slobode građana*. Šta demokratija predstavlja za čovjeka*. Izbor i moć pojedinca u demokratskom procesu*. Politička kultura. Političke nejednakosti.</p>	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, demonstracije, ilustracije, simulacije, heurističku nastavu...). U ostvarivanju ovoga ishoda moguće je posjetiti sajtove političkih stranaka koje su trenutno na vlasti te analizirati njihove aktivnosti. Na osnovu relevantnih internet izvora navesti primjere za vojni, građevinski, farmaceutski ili filmski lobi. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza.</p> <p>NAPOMENA: * Sadržaj/ishod i razrada ishoda učenja namijenjena je samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.</p>	

Oblast: C/ Globalizacija društvenog života - svijet koji se mijenja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>C.III.1 Objašnjava kako jezik, umjetnost, vjerovanja i drugi elementi kulture i društvenih pojava utiču na globalizaciju i obrnuto.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira društvene promjene s uticajem različitih kultura na globalnom nivou. • Procjenjuje uticaj globalizacije na formiranje samosvijesti. • Prepoznaje pozitivne i negativne uticaje globalizacije u svom okruženju i daje kritički osvrt na kulturološki aspekt stavova prema globalnim društvenim pojavama.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-1.3.1
Ključni sadržaji	
<p>Kulturna raznovrsnost. Svijet koji nestaje: predmoderna društva i njihova sudbina*. Moderni svijet-industrijska društva*. Uticaj globalizacije na naše živote. Uspon individualizma*. Kampanja za globalna prava. Etnička integracija i etnički sukobi. Globalne migracije*. Da li birokratija propada? Globalizacija i mediji.</p>	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode, postupke i pomagala u organizaciji nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, rad na tekstu, demonstracije, ilustracije, simulacije, heurističku nastavu...). U ostvarivanju ovog ishoda učenici bi mogli opisati kako bi izgledao jedan</p>	

dan bez mobilnog telefona, televizije, električne energije... Također bi mogli da opišu situaciju kulturološkog šoka nakon gledanja nekog filma ili situacije u kojoj su se našli učenici, te poslije razgovarati i analizirati navedeno. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza.

NAPOMENA: * Sadržaj namijenjen samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.

<p>C.III.2 Uočava i analizira sličnosti i razlike u tehničko-tehnološkom i društveno-ekonomskom razvoju svoje države ali i ostalih zemalja u svijetu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje uticaj globalizacije na kulturu, korištenje prirodnih resursa, kvalitet života i kvalitet životnog okruženja. • Kritički prosuđuje globalizaciju i njene uticaje na odnose između grupa i naroda. • Objašnjava ulogu i uticaj tehnološkog razvoja na proces globalizacije. Procjenjuje ulogu multinacionalnih kompanija na proces globalizacije.
--	--

Poveznice sa ZJNPP

PNP-4.3.2

Ključni sadržaji

Društvena nejednakost i siromaštvo. Društveno konstruisani faktori nejednakosti. Društvene promjene. Rast, razvoj, progres. Stanovništvo i društvo*. Populaciona politika*. Ekonomski sistem. Promjene u organizaciji proizvodnje. Urbanizacija zemalja u razvoju. Urbanizacija u postsocijalističkim zemljama. Globalizacija i proces promjena. Globalizacija i globalni razvoj. Sociologija novca*. Globalne nejednakosti. Mladi u savremenom svijetu. Masovni mediji. Demografske promjene.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti, moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, demonstracije, ilustracije, simulacije, projektnu nastavu, heurističku nastavu...). U ostvarivanju ovoga ishoda učenici bi mogli pogledati etikete na obući i garderobi koju nose te odgovoriti na pitanje gdje je odjeća proizvedena i zašto baš tamo. Također, mogli bi razgovarati sa zaposlenicima u vodećim privatnim firmama kao i sa starijim osobama koje su radile u društvenim preduzećima tokom socijalističke Jugoslavije te uočiti razlike u socijalističkom i kapitalističkom društvu. Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza.

NAPOMENA: * Sadržaj namijenjen samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.

<p>C.III.3 Prepoznaje globalne probleme i argumentuje važnost razvoja globalne građanske svijesti za njihovo rješavanje.*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kritički analizira međuzavisnost uzroka i posljedica svjetskih problema. • Objašnjava pojam globalne građanske svijesti i zagovara odgovornost sadašnjih generacija za dobrobit budućih generacija.*
--	---

Poveznice sa ZJNPP

DHP-3.3.1

Ključni sadržaji

Populacione politike. Zadovoljstvo poslom- teorije motivacije*. Ekonomija kao nauka. Savremeni ekonomski sistemi. Predrasude, stereotipi i diskriminacija. Brendiranje gradova*. Društveno odgovorno poslovanje. Priroda i ljudska intervencija. Antiglobalistički pokreti.*

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti, moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno predavanje, dijalog, rasprava, esej, plakat, prezentacije, debate, terenska očigledna nastava, rješavanje problema, grupni rad, demonstracije, ilustracije, simulacije, projektna nastava, heuristička nastava...). U ostvarivanju ovoga ishoda učenici mogu pročitati djelo od Entoni Gidensa iz 2005. godine pod nazivom: "Odbjegli svijet". Također, mogu istražiti rad i uticaj međunarodnih organizacija (MMF, WB, WTO). Nastojati koristiti savremene nastavne metode i postojeće udžbenike dopuniti informacijama iz referentnih internetskih baza.

NAPOMENA: * Sadržaj/ishod i razrada ishoda učenja namijenjena je samo za izučavanje društvenog izbornog područja u gimnazijama.

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

U izučavanju nastavnog predmeta Sociologija akcentat treba staviti na podučavanje u čijem središtu se nalazi učenik koji uči. Proces podučavanja sociologije treba da ima aktivnu, konstruktivnu i socijalnu prirodu.

U pripremanju mladih za suočavanje sa izazovima savremenog društva, i u razvijanju njihovih sposobnosti za fleksibilno prilagođavanje svijetu koji se brzo mijenja, potrebno je razvijati kompetentnu osobu koja prije svega mora biti samostalna i odgovorna u svom radu. Nastavnicima se preporučuje da u prvi plan stavljaju tematiziranje životne stvarnosti učenika pa tek onda proces spoznavanja, učenja i podučavanja kao istraživanja, otkrivanja, izvođenja i promišljanja. Time se ispunjava jedan od osnovnih zadataka nastave sociologije, a to je osposobljavanje učenika za aktivan život u savremenom društvu.

Učenika u nastavi treba posmatrati kao aktivnog pojedinca, poštovati individualne razlike koje postoje među učenicima i samu nastavu približiti njihovim kognitivnim, afektivnim i konativnim sposobnostima. Stoga je neophodno unijeti promjene i stvoriti slobodnu sredinu za učenje u kojoj učenici ne trebaju biti pasivni promatrači nego aktivni subjekti koji međusobno sarađuju, razgovaraju o sadržaju, postavljaju pitanja nastavniku i traže objašnjenja, iznose sopstvene ideje, stavove i pretpostavke.

Nastavnik nastavnog predmeta Sociologija ostvaruje postavljene odgojno-obrazovne ciljeve i ishode u ulozi predavača, motivatora, voditelja, pomagača, mentora itd. Na nastavnim satima sociologije učenicima je potrebno osigurati sigurno okruženje u kojemu će slobodno i argumentirano iskazivati svoje misli, vodeći računa pri tom da se očuva intelektualni nivo diskusije, te da ona ne izgubi svoj prvobitni cilj. Postupci uvođenja u dijalog izuzetno su bitni za uspješnost nastave sociologije jer omogućavaju da nastava bude zanimljiva i poticajna. Nastava sociologije podrazumijeva njegovanje intelektualnih vrlina i poboljšanje vještina mišljenja, ali i shvatanje značaja društvenih normi, vrijednosti i gledišta na prirodu čovjeka, društvo, kulturu i tradiciju. Sadržaji iz nastavnog predmeta Sociologija trebaju doprinositi iznošenju ideja i mišljenja, te angažiranju učenika da te ideje i mišljenja propituju, analiziraju, vrednuju, i na kraju, iznesu svoje interpretacije i utemeljene kritike.

Svi pristupni nastavni mediji i obrazovna tehnologija, trebali bi se staviti u funkciju učenja traženja informacija, učenja kako se rješavaju problemi te učenja metodama istraživanja i otkrivanja u kontroliranim uslovima uz nastavnikov nadzor. Nastavnik je taj koji im može približiti nastavne sadržaje otkrivanjem i istraživanjem. Nastavnik može koristiti razne strategije u savremenoj nastavi kao što su: grupni projekti - istraživački radovi, timski rad, mozganje (engl. brainstorming), takmičenje, kviz, izložbe, debate, studija slučaja, eksperimenti, igre, rješavanje problema, čitanje i analiza tekstova intervjui, igranje uloga, pričanje priče, gost predavač u razredu, radni listovi, individualne, grupne ili razredne prezentacije, izrada kolaža, prezentacije, praktični rad, funkcionalno korištenje savremenih informacijskih tehnologija, digitalno učenje itd.

Istraživački rad namijenjen srednjoškolskom uzrastu mora biti prilagodljiv njihovom nivou postignuća. Pod istraživačkim radom na srednjoškolskom nivou podrazumijeva se spoznajni stil rada u kojem učenici samostalno ili uz pomoć nastavnika dolaze do željenih informacija, rješavajući neki problem služeći se pri tome odgovarajućim, njima primjerenim sociološkim metodama i postupcima. Prikladan je za sve sadržaje iz oblasti sociologija u teoriji i praksi.

Metoda razredne rasprave i razgovora sa razredom kao verbalna metoda je naročito korisna u objašnjavanju i razumijevanju sadržaja iz sociologije. Ova metoda razlikuje više vrsta, oblika razgovora: razvojni, slobodni, diskusija, heuristički (grč. heurisko – nalazim) razgovor - nastavnik postavlja poticajna ili polazna pitanja, prikupljajući uspješne odgovore. Razvojni se razgovor najdjelotvornije koristi pri obradi novog nastavnog sadržaja, kao i u primjeni znanja u novonastalim situacijama. Slobodni razgovor sličan je razgovoru u svakidašnjem životu, odvija se u slobodnom dijalogu. Slobodni razgovor zahtjeva strpljenje, čekanje odgovora i uzajamnost slušanja i obrazlaganja svog stajališta, ali dozvoljava širinu učeničkih promišljanja. Ova metoda je prihvatljiva u izučavanju oblasti „Pojedinaac i društvo u vremenu i prostoru“ i oblasti „Globalizacija društvenog života - Svijet koji se mijenja“.

Timski rad je oblik rada u nastavi kojim se razvija osjećaj zajedništva i pripadnosti, te jasna podjela uloga. Pri tome se služimo raznim igrama uključivanja kroz koje se učenici bolje međusobno upoznaju i otkrivaju pozitivne osobine članova svog tima. Kroz timski rad ostvaruje se saradničko učenje koje podrazumijeva direktnu interakciju učenika, pozitivnu međuzavisnost članova tima i minimalnu intervenciju nastavnika. Za uspješnost timskog rada u sociologiji važno je i *primjereno postavljanje problema, odnosno zadataka* koje učenici, u timovima, moraju riješiti. Zadaci trebaju biti takvi da ih učenik sam ne može riješiti u predviđenom vremenu, već je za njihovo rješavanje potrebna saradnja i uključenost ostalih učenika u timu. Ovaj oblik rada je pogodan za korištenje u sve tri oblasti sociologije.

Digitalno učenje, odnosno učenje uz upotrebu informacijsko komunikacijskih tehnologija, omogućava realizaciju nastave usmjerene na učenika i pruža različite mogućnosti za razvijanje vještina i osjećaja za saradnju među učenicima. Primjenom tih trendova u nastavi povećava se nivo motivacije i uključenosti učenika u sam tok procesa učenja i ostvarivanje planiranih obrazovnih ciljeva u nastavi. Promjene koje su uzrokovane tehnološkim napretkom ne odnose samo na nastavu, već da obuhvaćaju društveni i privatni život učenika i nastavnika. Korištenje informaciono-komunikacijske tehnologije (korištenje online platformi: npr: Microsoft Office 365, eTwinning..., interaktivne animacije, online aplikacije, online provjere znanja itd.), omogućava izbjegavanje monotonijske u nastavi sociologije.

U nastavi sociologije potrebno je koristiti, pored odobrenih udžbenika i stručne literature od strane nadležnih institucija, i druge izvore i materijale koji mogu doprinijeti kvaliteti i zanimljivosti nastave i nastavnih sadržaja. Preporučuje se upotreba rječnika, enciklopedija, naučnih tekstova iz stručnih časopisa na bosanskom i stranim jezicima, različiti umjetnički prikazi (pjesme, slike, fotografije, filmovi ..). Materijale koji nisu prilagođeni korištenju u nastavi nastavnik treba prilagoditi potrebama nastave (npr. određeni stručni tekstovi, određene starije publikacije, određeni filmovi/video isječci i sl.)

F/VREDNOVANJE U PREDMETNOM KURIKULUMU

Vrednovanje i ocjenjivanje učenika je sastavni dio odgojno–obrazovnog procesa. U nastavi nastavnog predmeta Sociologija vrednovanje podrazumijeva kontinuirano praćenje i ostvarivanje postavljenih ciljeva, ishoda učenja, tj. sveukupnih učeničkih znanja, postignuća, kompetencija, vještina i sposobnosti koje sadržava nastavni predmet/predmetni kurikulum.

Nastavnik ima autonomiju, ali i odgovornost u odabiru izbora metoda i tehnika vrednovanja. Vrednovanje u nastavnom predmetu Sociologija nema za cilj samo postignuće brojčanih ocjena, nego je ono ponajprije usmjeravanje i motiviranje učenika za procese razumijevanja, reflektiranja, kritičkog i kreativnog promišljanja, te samovrednovanja. Vrednovanje treba da bude u službi poticanja individualnog razvoja učenika i osnaživanja njegovog interesa za pojedina predmetna područja. U procesu vrednovanja treba se voditi računa o temeljnim načelima nastavnog predmeta, vrijednostima, ciljevima, posebno odgojno-obrazovnim ishodima učenja.

Formativno vrednovanje usmjereno je motiviranju učenika na rad i usvajanje znanja i vještina iz nastavnog predmeta Sociologija. Postupci kojima nastavnik utvrđuje ovaj oblik vrednovanja može biti intenzitet sudjelovanja u različitim vrstama dijaloga (odgovori na postavljena pitanja tokom procesa poučavanja, samostalno postavljanje pitanja vezanih uz pojašnjenje ili dublji uvid u teme, te razgovor s ostalim učenicima i nastavnikom), predstavljanje radova/referata, plakata, opažanje učenika tokom individualnog i grupnog rada i slično. Cilj je razviti samostalnost i odgovornost učenika i dati mu uvid u proces (samo)vrednovanja koje se zasniva na promišljenoj i argumentiranoj kritici i samokritici, a što rezultira uspješnim prilagođavanjem ličnih pristupa učenju i preuzimanju veće odgovornosti za učenje. Ovaj nivo vrednovanja usmjeren je na razvijanje učenikove refleksije i razumijevanja usvojenih socioloških znanja, poticanje na samoinicijativu i nove aktivnosti koje će dolaziti od samih učenika

Sumativno vrednovanje predstavlja postignuća prema ishodima učenja i zasniva se na postavljenim kriterijima za određene odgojno-obrazovne ishode. Sumativno vrednovanje primjenjuje se nakon određene tematske cjeline ili obrazovnoga razdoblja radi procjene nivoa usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda kod učenika. Vršiti se u cilju provjere ostvarenosti planiranih odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda, kao i primjene znanja na nove životne situacije. Ovaj oblik vrednovanja se primjenjuje za redovno izvještavanje o postignutim rezultatima (učenik, roditelj), a iskazuje se valjanim, objektivnim i pouzdanim ocjenjivanjem. Vrednovanje naučenog se može provoditi kroz razgovor i razmjenu mišljenja s učenicima, samostalno usmeno izlaganje, grupno usmeno izlaganje istraženih slučajeva, pismeno odgovaranje, igranje uloga, kvizove, izrade eseja, različitih pisanih radova, samostalnih i grupnih projekata, vježbi, seminarskih radova, istraživačkih radova, domaćih zadaća itd. Svrha ovog oblika vrednovanja je dobijanje informacija o tome do koje mjere su učenici usvojili znanja i razvili potrebne vještine u skladu sa očekivanim ishodima učenja.

Metode i tehnike vrednovanja usklađuju se s individualnim mogućnostima, interesima i učenikovim sklonostima. Cilj je da učenik pokaže usvojenost i primjenu socioloških znanja, povezujući tako lična ili grupna iskustva s društvenim kontekstom, razvijajući analitičke, istraživačke i komunikacijske vještine. Učenik treba da stekne sposobnosti iznošenja i objašnjavanja teza kroz izdvajanje “pro et contra” dokaza u odnosu na tezu, te pokaže vještine analize i donošenja zaključaka ili predviđanja.

Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Sociologija proizlaze iz odgojno-obrazovnih ishoda u okviru tri definisane oblasti: Sociologija u teoriji i praksi, Čovjek u vremenu i prostoru i Globalizacija društvenog života - Svijet koji se mijenja, a to su:

- Znanje (vrednovanje usvojenosti i interpretacije osnovnih socioloških znanja, pojmova, teorija, koncepata) na nivou zadanih nastavnih područja i definiranih odgojno-obrazovnih ishoda učenja;
- Sposobnost razumijevanja socioloških koncepata (sociološki pristup društvu) pojmova (individua, grupa, sociološka imaginacija), teorija (marksizam, funkcionalizam i interakcionizam), kao viši nivo spoznaje. Razumijevanje uključuje sistematizaciju i međusobno povezivanje stečenih znanja unutar samog predmeta, ali i povezivanje sa međupredmetnim temama i drugim predmetima;
- Primjenu usvojenog znanja i koncepata na nivou analize i sinteze uz kreiranje „novih znanja i koncepata“ stavljajući naglasak na učenikovo stvaralaštvo koje zahtijeva zalaganje i ostalih sposobnosti i mogućnosti da usvojene spoznaje, znanja, stavove i vrijednosti poveže s vlastitim iskustvom. Učeniku se omogućava da se u procese učenja i iskazivanja naučenog kreativno uključi u različite stvaralačke aktivnosti (usmeno, pisano, likovno, muzičko, digitalno, ...), izražavanje stavova, iznošenje zaključaka i predviđanja, te njihovog prezentiranja, razvoj pozitivnih ličnih i društvenih vrijednosti istraživačkih i komunikacijskih vještina.

Kod svakog postupka vrednovanja nastavnik određuje specifične elemente vrednovanja povezane s konkretnim sadržajima i aktivnostima (znanjem, vještinama i stavovima) koji su bili predmet učenja i podučavanja. Učenicima kod kojih su primjetna odstupanja u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda potrebno je pružiti odgovarajuću odgojno-obrazovnu podršku radi zadovoljavanja njihovih odgojno-obrazovnih potreba. Ključni element procesa vrednovanja jeste povratna informacija. Da bi vrednovanje moglo utjecati na popravljavanje procesa učenja, nastavnik izvještava učenika o njegovim postignućima kroz jasne, pozitivne i konstruktivne povratne informacije o rezultatima u odnosu na definirane ishode učenja i poučavanja sociologije. Temeljna svrha izvještavanja učenika o postignućima je ujedno i unapređenje partnerskog i saradničkog odnosa nastavnika i učenika temeljenog na međusobnom poštovanju i povjerenju.

G/PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu sociologije u školama srednjeg stručnog obrazovanja i obuke mogu izvoditi nastavnici koji su završili odgovarajući studij i stekli zvanje:

- profesor sociologije,
- profesor sociologije i filozofije,
- profesor filozofije i sociologije.

Nastavu sociologije u stručnim školama mogu izvoditi i lica sa završenim:

- I (prvim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja u trajanju od 3 godine (180 ECTS bodova) ili 4 godine (240 ECTS bodova), koja su stekla akademsku titulu odnosno stručno zvanje bachelor ili ekvivalent za određenu oblast;
- II (drugim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja u trajanju od jedne godine (60 ECTS bodova) ili dvije godine (120 ECTS bodova) – ukupno 300 ECTS bodova sa bodovima prvog ciklusa, koja su stekla akademsku titulu i zvanje magistra ili ekvivalent za određenu oblast;
- III (trećim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja u trajanju od tri (3) godine (180 ECTS bodova) koja su stekla akademsku titulu i naučno zvanje doktora ili ekvivalent za određenu oblast.

Nastavu sociologije u srednjim tehničkim i srodnim školama mogu izvoditi i lica sa završenim:

- I (prvim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje 4 godine (240 ECTS bodova), koja su stekla akademsku titulu odnosno stručno zvanje bachelor ili ekvivalent za određenu oblast,
- II (drugim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja u trajanju od jedne godine (60 ECTS bodova) ili dvije godine (120 ECTS bodova) – ukupno 300 ECTS bodova sa bodovima prvog ciklusa, koja su stekla akademsku titulu i zvanje magistra ili ekvivalent za određenu oblast,
- III (trećim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja u trajanju od tri (3) godine (180 ECTS bodova) koja su stekla akademsku titulu i naučno zvanje doktora ili ekvivalent za određenu oblast.

